

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р арх. Мария Давчева, Сектор Архитектура,

Институт за изследване на изкуствата-БАН

Относно дисертационен труд за придобиване на образователна и научна степен ДОКТОР по научна специалност 05.08.04 Изкуствознание

Катедра Изкуствознание, Национална художествена академия.

Автор на дисертационния труд: Боряна Борисова Вълчанова

Тема на дисертационния труд: Влиянието на европейския модернизъм върху българската архитектура в периода между двете световни войни

Научен ръководител: проф. д-р Красимира Коева

Обща характеристика на дисертационния труд:

Дисертационният труд е сериозна по обем научна разработка, състояща се от 342 страници, разпределени в увод, три глави и заключение. Трудът е богато илюстриран (135 страници) и подкрепен със солидна библиография (190 заглавия).

Изследването „Влиянието на европейския модернизъм върху българската архитектура в периода между двете световни войни “ е успешен опит за цялостно научно изследване в съвременната архитектурна теория и то проведено от изкуствовед. Тези факти еднозначно говорят за сериозна подготовка, задълбочени познания и адекватно отношение към архитектурата като неразривна част от цялостния културен континуум. Работата ми като архитект и изследовател особено през последните години, когато основното научно звено по архитектурознание се интегрира в Института за изследване на изкуствата, непрекъснато ме поставя в контакт с изкуствоведи и културолози. Често в техните изследвания архитектурата се разглежда като паралелна действителност, което не позволява пълноценно и обективно представяне на конкретния културно-исторически момент. Архитектурата е неразделна част от изкуството на всяка една общност, сценография, изобразяваща спецификата на конкретния период. Доброто познаване

на историята и нейните рефлексии в архитектурата са **актуална проблематика** и важна част от националната идентичност на всяка държава. Това ми дава основание да **приветствам смелостта при избора на тема и отговорността, с която дисертантът се е отнесла към проблематиката.**

Периодът на няколко войни, икономически и политически кризи е тежък за следосвобожденска България. Налага се с много бързи темпове едновременно да сформира свои собствени критерии за идентичност и да се „европеизира“. Боряна Вълчанова съумява да анализира именно тази динамика на политико-икономически и социо-културни процеси в и извън България и да направи свой собствен прочит както на идейните, времевите, териториалните и естетически характеристика на модернизма в архитектурата в Европа, така и неговото „асимилиране“ в България.

В дисертационния труд са набелязани **пет конкретни задачи**, с които Боряна Вълчанова се е справила с лекота, следвайки своята логика на селектиране и систематизиране на видимо големия по обем проучен фактологически материал. Във всеки етапи от изследването са използвани **различни методи**, което показва лекота с боравенето на научно - творческия апарат. Силно впечатление ми направи информацията, че голяма част от снимковия материал е лично дело на дисертанта. Тази информация не е отразена в труда, но смятам, че е необходимо да се подчертае. В това виждам научно-приложната значимост в посока документиране на архитектурата, както и достоверност на анализите, които може да направи само човек „контактувал“ в реално време и на място с проблема.

В **първа глава** Боряна Вълчанова обстойно се спира на архитектурните възгледи на XIX век, обвързани с историческия момент и с географската принадлежност на първите модернисти. Сецесионът, движението „Изкуство и занаяти“, „Групата на двадесетте“, група „Де стайл“ и българското отражение „Съвременно изкуство“ са разгледани като взаимнообвързани доктрини, подчинени на единството на изкуството във всички негови измерения и същевременно, носещи спецификата на своята идентичност.

Във **втора глава** са отделени и подробно разгледани най-значимите представители на европейския модернизъм. Школата Баухаус и нейното революционно значение за развитието на архитектурата и дизайна в световен мащаб е преведено чрез образа на създателя - Валтер Гропиус. Дисертантът правилно отбелязва, че именно чрез Баухаус идеите на модернизма се материализират, както и се поставя началото на школа в най-истинския смисъл на думата. Произвежда се едновременно продукт/реализации и хора, които мислят/работят на нов архитектурен език. Поставени са паралели между последователя и друг важен ръководител на школата Баухаус- Мис ван дер Рое и експериментаторския и на места ултимативен със своите пет принципа (които дори самият той често не спазва) Лео Корбюзие.

В **трета глава** Боряна Вълчанова насочва вниманието изцяло към българската архитектура в годините след Първата световна война. Правилно се акцентира на шоковата ситуация, в която България едновременно се съвзема от последствията от войната и се опитва да задоволи „жаждата за културен живот“ на сформиралата се вече общност на интелектуалци и творци, на образовани млади хора (част, от които завършили в чужбина и носещи нови идеи и идеали).

Преди да отбележи най-ярките примери на модернизма в България дисертантът отделя специално внимание на отразяването на процеса в българския печат. През 1927 г. архитектурната гилдия се отделя от Българското инженерно-архитектурно дружество (БИАД) в Независимо дружество на българските архитекти и създава своя първи печатен орган - сп. Архитект. Като Главен редактор на сп. Архитектура (наследникът на сп. Архитект) не мога да не изкажа своето задоволство от задълбоченото познаване, което демонстрира дисертанта на важни за българската теория и критика имена, проблемни полета, рубрики. Специалното внимание, което модернизмът и в частност кубизмът заема в архитектурната преса еднозначно потвърждава неговата значимост за архитектурното развитие през 30-те години на миналия век. Силното присъствие на модернизма в реализациите от това време логично не само се приема като съвременно решение, а поставя пред някои архитекти и въпроси свързани с „родното, националното, романтичното“.

Без да заема лична позиция Боряна Вълчанова в своята дисертация чрез последователно наслагване на теоретичните и критичните постановки по темата дава възможност за пълно онагледяване на архитектурната конюнктура за конкретния исторически период.

Същинската част на трета глава е **задълбочен анализ** на конкретни видове сгради. Подборът на дисертанта се уповава на специфични по функция, неизползвани до тогава или претърпели силна метаморфоза видове сгради. По общоприет в архитектурата принцип сградите са разделени на два вида – обществени и жилищни. Обществените са класифицирани на административни (съдебни палати, банки, хотели, училища, университети, театри и др.), болнични, санаториуми и почивни станции. Жилищните сгради са разделени на еднофамилни и жилищни кооперации. Лично за мен тази част от дисертацията има най-висока научно-приложна стойност. Лекотата, с която Боряна Вълчанова съумява синтезирано да документира, анализира и подкрепи с лична оценка всеки един архитектурен обект е качество, което се възпитават целенасочено и с години. Но това е качество, което е необходимо да притежава всеки изследовател изкуствовед. Една сграда, една картина или една скулптура не е необходимо да се описва колко е висока и широка, какъв цвят е и от какъв материал е направена. Това е видно за всеки обикновен наблюдател. Целта и мисията на изкуствоведа е обосноваването и поставянето на еднозначни визуално естетическите репери, адекватни за конкретното време, с необходимото уважение към историята и достатъчно отговорност към бъдещето. Така резюмирано бих определила както третата глава, така и цялото изследването „Влиянието на европейския модернизъм върху българската архитектура в периода между двете световни войни „.

Ще си позволя тук една лична бележка, която по никакъв начин не намалява качествата на разглеждания дисертационен труд. Напротив надявам се бележка да повиши оперативните качества на труда, когато той бъде публикуван. Имам много основания да твърдя, че публикуването на настоящата дисертация би била полезна и би спомогнала попълването със съвременна и важна литература изучаването на историята на българската архитектура. Бих препоръчала богатият илюстративен материал, който в момента е изнесен като отделно тяло да се интегрира в текста. Видимо оперативността на ползване на информацията от настоящия труд би се подобрила. В трета глава на повече от 80 страници са разгледани многобройни примери за обществена и жилищна архитектура. За онагледяването им са използвани над 130 снимки. Паралелното четене и търсене на съответната фигура нарушава ритъма, създаден от автора на логична и уверено поднесената информация. Друго важно допълнение към една евентуална публикация е пълен опис на всяка фигура. В неформален разговор научих, че някои от снимките са на Боряна Вълчанова, а това

също е част от научно-приложните приноси на настоящата дисертация.

За завършек на трета глава е избрана тема, която е малко и спорадично изследвана, а именно „първите български жени архитекти”. Споменати са първите в исторически план три жени архитекти - Мария-Луиза Доросиева - Георгиева (Бургас), Елена Маркова (София) и Надежда Нанчева (Пловдив). Историята на първата българска жена, завършила в Баухаус – Мара Учкунова-Аубьок и тази на Маргарете Шюте-Лихотски, завършила виенското Училище по изящни изкуства е още по-интересна и малко позната информация. Напълно подкрепям заключението както за първите българки архитекти, така и това, че Виктория Ангелова-Винарова е творецът оставил най-значими следи за българската архитектура.

Като **заключение** на своята дисертация Боряна Вълчанова прави няколко обобщения, които затвърждават нейната теза, че България притежава образци на модернизма, съизмерими с европейските и това, че първото поколение български архитекти са успели да пресъздадат европейските влияния, пречупвайки ги един път през собствения си творчески почерк и втори път, търсейки отпратки към националната идентичност.

Като **научни приноси** на дисертационния труд „Влиянието на европейския модернизъм върху българската архитектура в периода между двете световни войни „ са посочени 6 параграфа: материален анализ, доказващ влиянието на европейския модернизъм върху българската архитектура; анализ на изявени художествени течения в Европа (творби, автори, техники, материали и т.нт.); проучване и селектиране по конкретни параметри на ключови обекти; композиционен анализ на важни български примери; доказване на значимостта на модернизма за българската архитектура и на школата Баухаус в световен мащаб.

Приемам и смятам за коректни посочените научно - приложни приноси, респективно за изпълнени така поставените в началото на изследването цели и задачи. Бих допълнила или поставила акцент и върху съвременност и актуалност на проблематиката, надграждане на направените до момента проучвания по темата, детерминиране на

строго теоретичната рамка и прерастването на изследването в пълноценна научно - приложна разработка.

Всеки анализ в настоящия труд е подкрепен със зрели изводи и е видимо доброто боравене с изследователския инструментариум. Настоящият труд е богато илюстриран, което е важен фактор за едно научно изследване на тема архитектура. Разгледани са значими примери от Европа и от България, което показва широта на информираност и конкретност в анализа.

Препоръчвам на Боряна Вълчанова да публикува настоящата дисертация, защото тя би представлявала интерес за студенти, преподаватели, изследователи и практикуващи архитекти и изкуствоведи. Надявам се задълбочеността в познанията, доказаните компетенции и проявен интерес към проблематиката да доведат до следващи изследвания в областта на Теория и история на архитектурата.

Актуалността на разглежданата тема, добрата структура, задълбочените познания по разглежданата проблематика и важните научно - приложни приноси на дисертационен труд „Влиянието на европейския модернизъм върху българската архитектура в периода между двете световни войни „ ми дават всички основания да **предложа присъждане на образователна и научна степен „ДОКТОР“** на Боряна Борисова Вълчанова.

Доц. д-р арх. Мария Давчева

02.02.2016/ София